

КУЛЬТЕНКО Валентина

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК СКЛАДОВА ПРОЦЕСІВ КРОСКУЛЬТУРНОЇ ТА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Культурна дипломатія як свідомо організована й цілеспрямована діяльність зароджувалась як ідеологічна маніпулятивна практика – в першу чергу в СРСР. Метою цієї діяльності було, за великим рахунком, змусити світ працювати на інтереси своєї країни. Проте очевидна ефективність, дієвість застосовуваних практик сприяли переглядові ставлення до них. Трансформувалось розуміння культури в цілому та культурної дипломатії, зокрема, – від неґації та нехтування дослідники все частіше переходили до визнання позитивного м'якого та розумного впливу культури на сферу політики та дипломатії. Причина – дієвість міжкультурного впливу, ефективність та суб'єктна спрямованість культурної дипломатії, коли конкретна культурна пропозиція спрямовується на реальну людину. Використовувані естетичні засоби впливу межують з емоційним сприйняттям дійсності, а отже претендують на встановлення емоційної прихильності, спорідненості, прив'язаності й зрештою, стійкого зв'язку.

На межі ХХ-ХХІ століть ідея культури як м'якої сили політики була концептуалізована. В 1990-х – на початку 2000-х рр. Джозеф Най (Joseph S. Nye, Jr.) сформував концепцію привабливої «м'якої та розумної сили». Концепція відображена в головній тезі: «Країна може досягати бажаних для себе результатів у світовій політиці, тому що інші країни – захоплюючись її цінностями, наслідуючи її приклад, прагнучи до її рівня процвітання і відкритості – хочуть йти за нею». Ця позиція міститься в книзі Дж. Найя «М'яка сила: засіб досягнення успіху у світовій політиці» (2004) [1]. Проблемним моментом концепції стало те, що м'яка сила є описовою, а не нормативною концепцією, отже така сила може бути використана в будь-який спосіб, в тому числі й спровокувати жахливі наслідки. Таким чином постала (й залишається відкритою) потреба унормувати концепцію м'якої сили культури.

Поступово культура стала активним інструментом політики – як внутрішньої, так і зовнішньої. У сучасній інтерпретації культура все більше претендує на те, щоб бути змістом політики, її смисловим наповненням. Таку позицію висловив, зокрема, колишній директор Польського інституту в Україні й США Є. Онух (Jerzy Onuch), наголосивши, що дипломатія

є частиною культури, а не навпаки. Дійсно, включеність політики у сферу культури сприяє ошляхетненню політики, насиченню її розумінням, довірою, актуальними цінностями. Політичний меседж, втілений у мистецькому/творчому/культурному актах, стає більш привабливим, цікавим.

Поняття міжкультурних/кроскультурних відносин та культурної дипломатії є близькими за змістом, проте не синонімічними. Головна відмінність полягає в двосторонньому характерові міжкультурних відносин, тоді як культурна дипломатія може мати односторонній характер, спрямований на проєктування, формування та поширення іміджу країни у світі. При цьому культурна дипломатія містить елементи міжкультурних відносин. Отже, головне завдання культурної дипломатії полягає в здатності формувати бренд, імідж країни. Сфера впливу культурної дипломатії може поширюватись, як назовні, за межі держави, у простір міжнародної/міжкультурної/кроскультурної комунікації, так і в середину країни, сприяючи єднанню та оптимізації міжкультурного діалогу серед різних етносів, регіонів із різними культурними анклавом тощо. Особливо актуальна роль в цьому контексті відводиться реальним кейсам, дієвому впливові культурних ініціатив на міжнародному рівні. Метою здійснення культурної дипломатії, таким чином, є відстоювання, захист та збереження національного інтересу.

Професорка університету в Джорджтауні (США), Вів'єн Уокер (Vivian S. Walker) запропонувала диференціювання понять «міжкультурна політика», «кроскультурна політика» та «культурна дипломатія», «публічна дипломатія» за критерієм змісту та впливовості [4]. Зокрема, культурну дипломатію вона визначила як інструмент державної м'якої сили, сферу політики, що має на меті мобілізувати культурні ресурси держави, щоб досягти цілей міжнародної політики, покращити репутацію та імідж держави. Кроскультурну діяльність В. Уокер визначила з позицій інтернаціоналізму, когнітивних та транснаціональних видів діяльності, завдяки чому ця політика залучає багато різних акторів та переслідує багато різних інтересів, у тому числі загальносвітові глобальні цілі. Культурна ж дипломатія є частиною стратегічних комунікацій та зусиль публічної дипломатії, що передбачає спілкування та вплив на аудиторію в інших країнах із метою здійснення цілей зовнішньої політики своєї держави. Культурна дипломатія не примушує, вона переконує, демонструючи привабливість ресурсів країни та використовуючи smart-засоби та знаряддя м'якого впливу. Виклики культурної дипломатії пов'язані з тим, як сприймають реципієнти інформацію щодо культурних ресурсів, які реакції у них вона викликає. Проблема полягає в тому, що реакція реципієнтів перебуває поза зоною можливостей культурного дипломата, проте входить до його зони відповідальності. Публічна ж дипломатія має на меті слухання, з точки зору вивчення аудиторії потенційного впливу або потенційних стейкгольдерів.

Спорт, мистецтво, невідома світові культурна спадщина, інформація про свою країну, часто емоційно-чуттєво-персоналізовано забарвлена – це сфери, які охоплюються культурною дипломатією. При цьому важливо розуміти, що культура є частиною стратегії національної безпеки будь-якої країни, хоча дія культури не порівнювана з грубою силою зброї та силового впливу. Культурна дипломатія працює з викликами поточного моменту за посередництва м'якої сили, в тому числі щодо напрацювання репутаційної безпекової довіри до своєї країни та наведення мостів для міжнародної комунікації, для популяризації нематеріальних цінностей/спадщини країни або вироблення стратегій стримування недружніх/ворожих/конкурентних країн. Культурні об'єкти, з якими працює культурна дипломатія – це те, що може бути сприйняте й капіталізоване в просторі міжкультурної комунікації, й часто це далеко не предмети елітної високої культури, але масової, попкультури. Важливо, що вибір предметів для культурної дипломатії в першу чергу має ідентифікувати потужні культурні тренди й рухи, не залежно від їхнього статусу (висока або масова культура), але дуже важать можливості їхньої капіталізації й поширення на широкий загал.

Українські дослідники та культурні діячі, що працюють в сфері культурної дипломатії, зазначають, що в Україні сфера культурної дипломатії перебуває в стані активного

становлення та розвитку, має чітко сформульовані предмет, мету, методологію та засоби діяльності й впливу [3]. І. Шум наголосила на здатності культурної дипломатії не лише конкурентно представляти країну в світі, але й емоційно впливати на реципієнтів, завдяки чому будується простір довіри та розуміння. «Це не просто про факти та цифри – це про емоцію, яка залишається надовго» [2]. На думку І. Шум, саме в цьому й полягає головна місія та специфіка культурної дипломатії.

Українська культура в сучасному світі сприймається як культура стійкості, що стає потужним джерелом для формування мистецтва майбутнього. Очікувано, це дозволить змінити сприйняття країни в майбутньому, переписати історичну пам'ять про минуле з позиції інтересів України.

Література

1. Nye, J. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs Group.

2. «Емоція лишається надовго»: три культурні менеджерки про soft power культурної дипломатії. URL: <https://creativeeurope.in.ua/posts/soft-power-cultural-diplomacy>

3. *Культурна дипломатія: навчальний посібник* (2021). За заг. ред. І. Б. Матяш, В. М. Матвієнка. Київ: ДП «ГДП». 252.

4. Український інститут. Воркшоп з викладання культурної дипломатії. (2024). <https://surl.li/lojokl>

**Ministry of Education
and Science of Ukraine**

**National University of Life
and Environmental Sciences of
Ukraine**

**Faculty of Humanities
and Pedagogy**

**Uniwersytet
Pomorski
w Słupsku**

**Дипломатична
академія
України**

**University of
Reading**

**NATIONAL UNIVERSITY OF LIFE
AND ENVIRONMENTAL SCIENCES OF UKRAINE
Faculty of Humanities and Pedagogy
Department of Philosophy and International Communication**

**INTERNATIONAL AND INTERCULTURAL COMMUNICATION
IN SHAPING UKRAINE'S IMAGE:
DEVELOPMENT STRATEGIES**

**MATERIALS
OF THE INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE**

May 01, 2025

Kyiv

Міжнародна і міжкультурна комунікація у формуванні іміджу України: стратегії розвитку: зб. матеріалів Міжнародної наук.-практ. конф. Київ, 01 травня, 2025 р. Київ: Міленіум, 2025. 178с.

Збірник укладено за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Міжнародна і міжкультурна комунікація у формуванні іміджу України: стратегії розвитку», що її провела кафедра філософії та міжнародної комунікації гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України. Наповнення рубрик синхронізовано з основними напрямками роботи конференції.

Видання розраховано на науковців, викладачів, аспірантів, студентів.

The collection is compiled on materials of the International scientific and practice conference «International and intercultural communication in shaping Ukraine's image: development strategies» a held by the Department of Philosophy and International Communication of the Faculty of Humanities and Pedagogy of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. All the materials are synchronized with the guidelines of the conference.

Forscientists, lecturers, postgraduates, students.

Редакційна колегія:

Шинкарук В.Д., д-р філ. наук, проф. (голова); Балалаєва О. Ю., канд. пед. наук, доц., Вакулик І.І., канд. філ. наук, доц.; Культенко В.П., канд. філос. наук, доц., Лаута О.Д., канд. філос. наук, доц., Савицька І.М., канд. філос. наук, доц., Христюк С.Б., канд. іст. наук, доц.

Схвалено до друку на засіданні вченої ради
гуманітарно-педагогічного факультету, протокол № 9 від 17.04.2025

Тези подано в авторській редакції.

Автори тез відповідають за достовірність викладеного матеріалу,
за правильне цитування джерел, покликання на них і засвідчують відсутність плагіату.

Передруковувати опубліковані в збірнику матеріали
дозволяється тільки за згодою авторів.

© НУБіП України, 2025
© Автори, 2025